

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 1234/2007 seoses lepinguliste suhetega piima- ja piimatootesektoris”

KOM (2010) 728 lõplik – 2010/0362 (COD)

(2011/C 218/21)

Raportöör: **Dilyana SLAVOVA**

22. detsembril 2010 otsustas nõukogu vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 42 ja artikli 43 lõikele 2 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 1234/2007 seoses lepinguliste suhetega piima- ja piimatootesektoris”

KOM(2010) 728 lõplik – 2010/0362 (COD).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon võttis arvamuse vastu 6. aprillil 2011.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 471. istungjärgul 4.-5. mail 2011 (4. mai istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 150, vastu hääletas 3, erapooletuks jäi 13.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee märgib, et 2007–2009 aasta kriis on asetanud piimasektori, eelkõige tootjad, väga pingelisse olukorda.

1.2 Komitee täheldab tasakaalunihkeid tarneahelas, eelkõige ühelt poolt jaemüüjate ning teiselt poolt põllumajandustootjate ja töötajate vahel, mis takistavad toodete lisandväärtuse õiglast jaotumist piimatootjate vahel. Komitee soovib komisjonil rakendada meetmeid läbipaistvuse tagamiseks ühtlaselt kogu piimaahelas (tootjad – töötajad – turustajad – jaemüüjad).

1.3 Komitee tervitab asjaolu, et komisjon kasutab piimandusküsimustega tegeleva kõrgetasemelise eksperdirühma antud soovitusi ja reageerib aegsasti piimasektoris tekkinud väljakutsetele.

1.4 Komitee on veendunud, et piimatoodete tarneahela optimaalne tõhusus on kõikide kaasatud osapoolte huvides, ja rõhutab, et õiglane lisandväärtuse jaotamine tarneahelas, eelkõige tootjate läbiraakimispositsiooni tugevdamine, muudab tarneahela üldiselt tõhusamaks, konkurentsivõimelisemaks ja jätkusuutlikumaks.

1.5 Komitee leiab, et kõik neli elementi (lepingulised suhted, tootjate läbiraakimispositsioon, kutseliidud/tootmisharudevahelised organisatsioonid ja läbipaistvus) on omavahel tihedalt seotud ja vastastikku sõltuvad. Seetõttu tuleb neid elemente käsitleda koos.

1.6 Komitee tunnistab, et piimatootmise struktuur võib liikmesriigiti märkimisväärselt erineda, ja seetõttu nõustub, et lepingute kasutamine peaks jääma vabatahtlikuks. Siiski tuleks liikmesriikidel põhimõtteliselt lubada muuta lepingute kasutamine

oma territooriumil kohustuslikuks, võttes arvesse, et siseturu nõuetekohane toimimine peaks olema kaitstud. On ülitähtis rõhutada, et ettepanek ei kehti ühistute kohta, ning juhtida tähelepanu mõningates liikmesriikides käibele võetud parimatele tavadele.

1.7 Komitee nõustub, et sellised lepingud peaksid sisaldama vähemalt nelja järgmist põhiaspekti, mille üle osapooled peaksid omavahel vabalt läbiraakimisi pidama: 1) makstav hind / hinnavalem tarnimisel, 2) kogus, 3) tarnete ajastus hooaja jooksul ja 4) lepingu kestus.

1.8 Komitee soovib luua tootjate organisatsioone ja tootmisharudevahelisi organisatsioone, eelkõige mõningates uutes liikmesriikides, kus killustunud piimasektoril on väga piiratud läbiraakimispositsioon. Komitee tunnistab selliste organisatsioonide lisandväärtust puu- ja köögiviljasektoris, mis tugevdavad seoseid eri sidusrühmade vahel tootmisharude sees, võttes arvesse et nad saavad suurendada teadmisi tootmise ja turu kohta, samuti nende läbipaistvust; on seisukohal, et sarnased arengud võiksid parandada piimatoodete tarneahela üldist toimimist.

1.9 Komitee on seisukohal, et piimasektoris on vaja ELi konkurentsieeskirju täpsustada või edasi arendada, et võimaldada toormetootjate organisatsioonidel paranenud läbiraakimispositsioonist kasu saada.

1.10 Komitee rõhutab, et suurem läbipaistvus võib aidata piimaahelal sujuvamalt toimida, millest saaksid kasu kõik osapooled, ja tervitab sellega seoses piimandusküsimustega tegeleva kõrgetasemelise eksperdirühma poolt komisjonile antud soovitusi, mis tagavad, et läbipaistvus ei moonuta konkurentsi siseturul.

1.11 Komitee peab komisjoni tööd kiiduväärseks ning rõhutab samas ka asjaolu, et ettepanekuga ei lahendata kõiki piimasektori probleeme.

2. Sissejuhatus

2.1 Piima tootmisel on ELis tähtis osa mitte ainult majanduslikust seisukohast, arvestades selle käivet ja hõlmatud töökohtade arvu, vaid ka selle rolli tõttu maakasutuses ja keskkonnakaitses. Paljudes piirkondades, eriti mägistel ja ebasoodsate tingimustega aladel on see ka üks vähesteid tootmisviise, mille arendamiseks ja säilitamiseks on reaalsed võimalused.

2.2 Piimasektor etendab Euroopa elukvaliteedis üliolulist rolli, kuna aitab kaasa tarbijate tervisele, vastutustundlikule ja ohutule toitumisele ning on majanduslikult tähtis maaelu arengule ja keskkonnasäästlikkusele.

2.3 Piima tootmis- ja töötlemissektorid on liikmesriigiti väga erinevad. Erinevused liikmesriigiti on suured. Ühte äärmusse kuuluvad valdavalt ühistutena tegutsevad struktuurid, mille puhul ühistud ka töötlevad piima, teise äärmusse kuuluvad arvukad üksiktootjad ja suur hulk eratöötlejaid. 2015. aasta eelõhtul on ka kõige organiseeritumas keskkonnas vaja tootjatel end piisavalt ette valmistada uuteks turutingimusteks, millega neil pärast kvootide ärakaotamist tegemist tuleb. Väärrib märkimist, et kui avaliku sektori ametkonnad (ELi ja riigi tasandil) loobuvad tootmise juhtimisest, siis leiavad sektori sidusrühmad end täiesti uuest tingimustest koos uute kohustustega. Selles olukorras peavad tootjad olema kindlad, et saavad turul küsida õiglast hinda.

3. Taust

3.1 Sellises piima jaoks raskesti turuolukorras loodi 2009. aasta oktoobris piimandusküsimustega tegelev kõrgetasemeline eksperdirühm, eesmärgiga leida piima- ja piimatootesektorile keskpikki ja pikaajalisi lahendusi, töötada välja õigusraamistik ja aidata stabiliseerida turgu ja tootjate sissetulekuid.

3.2 Euroopa piimatoodete tarneahela suuremad sidusrühmad, mis esindavad põllumajandustootjaid, piimatöötlejaid, hulgi- müüjaid, jaemüüjaid ja tarbijaid, esitasid kõrgetasemelisele eksperdirühmale suuliselt ja kirjalikult oma seisukohad. Lisaks sellele tegid kõrgetasemelisele eksperdirühmale ettepanekuid kutsutud akadeemilised eksperdid, kolmandate riikide esindajad, riikide konkurentsiametid ja komisjon.

3.3 Piimasektori sidusrühmade konverents toimus 26. märtsil 2010 ning seal esitas oma seisukohad tarneahelas tegutsevate laiem ring. Kõrgetasemeline eksperdirühm esitas 15. juunil 2010 aruande, mis sisaldas piimasektori hetkeolukorra analüüsi ja mitmeid soovitusi.

3.4 Piimandusküsimustega tegelev kõrgetasemeline eksperdirühm tuvastas suuri tasakaalunihkeid tarneahelas (tootjad – töötlejad – turustajad – jaemüüjad) ning lisandväärtuse

ebaühtlase jaotumise. Selle olukorra on tinginud vähene läbipaistvus, jäigad struktuurid ja probleemid hindade ülekandega tarneahelas.

3.5 Nõukogu vaatas läbi kõrgetasemelise eksperdirühma aruande ja soovitusel ning eesistuja järeldused võeti vastu 27. septembril 2010 toimunud kohtumisel. Kõnealustes järeldustes soovitatakse komisjonil anda aasta lõpuks vastus kõrgetasemelise eksperdirühma neljale esimesele soovitusel (lepingulised suhted, tootjate läbirääkimispositsioon, tootmisharudevahelised organisatsioonid ja läbipaistvus).

3.6 Kõnealuses komisjoni ettepanekus käsitletakse kõiki nelja aspekti (lepingulised suhted, tootjate läbirääkimispositsioon, tootmisharudevahelised organisatsioonid ja läbipaistvus), niivõrd kui neid käsitlevad olemasolevad sätted vajavad muutmist.

3.7 Mis puudutab suhteid piimatootjate ja meiereide vahel, siis pakkumise koondumist esineb palju harvem kui koondumist töötlevate ettevõtete tasandil. Seetõttu tekib nendel tasanditel läbirääkimispositsioonide tasakaalustamatus. Ettepanekus nähakse ette valikuliste kirjalike lepingute sõlmimine põllumajandustootja ja meierei vahel enne toorpiima tarnimist, milles määratakse kindlaks hind, tarnimise ajakava, tarnitavad kogused ning lepingu kehtivusaeg. Liikmesriigid võivad otsustada muuta kirjalikud lepingud oma territooriumil kohustuslikuks. Ühistutelt ei nõuta nende eripära tõttu lepinguid tingimusel, et nende põhikirjades on sätestatud sama mõjuga eeskirjad.

3.8 Läbirääkimispositsiooni tasakaalustamiseks tarneahelas tehakse lisaks ettepanek lubada põllumajandustootjatel pidada tootjaorganisatsioonide kaudu kollektiivselt läbirääkimisi nimetatud lepingutingimuste üle. Ettepanekus kehtestatakse asjakohased koguselised piirangud, mis peaksid põllumajandustootjad seadma võrdsele positsioonile suurte piimakombinaatidega, säilitades samas adekvaatse konkurentsi toorpiima tarne osas. Piiriks seatakse 3,5 % kogu ELi toodangust ja 33 % riigi toodangust, kehtestatakse ka eritagatised, mille abil vältida eelkõige VKEdes tõsisemat kahjustamist. Tootjaorganisatsioonid peaksid seetõttu samuti kuuluma määruse (EÜ) nr 1234/2007 artikli 122 alla. Komisjonil peaks olema õigus võtta kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 290 vastu delegeeritud õigusakte, milles käsitletakse tootjaorganisatsioonide ühenduste heakskiitmise tingimusi.

3.9 Ettepanekus nimetatakse ka konkreetseid ELi eeskirju tootmisharudevaheliste organisatsioonide kohta, mis katavad tarneahela kõiki osasid. Nimetatud tootmisharudevahelistest organisatsioonidest võib olla kasu uurimistegevuses, kvaliteedi parandamisel ning tootmise ja töötlemismeetodite parimate tavade edendamisel ja levitamisel.

3.10 Tehakse ettepanek rakendada puu- ja köögiviljasektoris kehtivaid tootmisharudevahelisi organisatsioone käsitlevaid eeskirju nõuetekohaste kohandustega piimasektorile.

3.11 Tootmisharudevahelised organisatsioonid aitaksid kaasa teadmiste parandamisele ning tootmise ja turu läbipaistvuse suurendamisele, avaldades muu hulgas statistilisi andmeid hindade, koguste ja toorpiima tarnimislepingute kehtivuse kohta ning esitades analüüsi võimalike edasiste turusuundumuste kohta piirkondlikul ja riiklikul tasandil.

3.12 Ettepanek annab komisjonile õiguse võtta vastu delegeeritud õigusakte vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 290, eesmärgiga täiendada või muuta käesolevas määruses sätestatud meetmete teatavaid mitteolemuslikke osi. Tuleks kindlaks määrata sellised osad, mida komisjonil on õigus muuta, samuti tingimused, mille alusel selline delegeerimine peab toimuma.

3.13 Selleks et tagada käesolevas määruses sätestatud meetmete ühetaoline rakendamine kõikides liikmesriikides, tuleks komisjonile anda õigus võtta kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 291 vastu rakendusakte.

4. Üldised märkused

4.1 Ettepaneku eesmärk on parandada piimatootjate positsiooni piimatoodete tarneahelas ja valmistada sektorit ette turule suunatud ja jätkusuutlikuks tulevikuks.

4.2 Selles soovitatakse kirjalikke lepinguid piimatootjate ja töötajate vahel, lepingutingimuste üle kollektiivselt läbirääkimiste pidamist tootjaorganisatsioonide kaudu, et tasakaalustada piimatootjate ja suurte töötajate läbirääkimispositsioone, konkreetseid ELi eeskirju tootmisharudevaheliste organisatsioonide kohta ja meetmeid läbipaistvuse parandamiseks turul. Tehakse ettepanek kehtestada meetmed kuni aastani 2020 koos kahe vahepealse läbivaatamisega. Asjakohased suurusepiirangud kollektiivseteks läbirääkimisteks ja muud konkreetset tagatismeetmed peaksid tagama eesmärgi tugevdada piimatootjate läbirääkimispositsiooni koos konkurentsi ning VKEdes huvide kaitsmisega.

4.3 Iga liikmesriik võib otsustada, kuidas lepingulisi suhteid käsitleda. Igal liikmesriigil on vabadus otsustada, kas teha oma lepinguõiguse raames põllumajandustootjate ja töötajate vaheliste lepingute kasutamine kohustuslikuks. Arvestades kõnealuses valdkonnas valitseva olukorra ebahühtlust ELis, peaks selliste otsuste tegemine jääma subsidiaarsuse huvides liikmesriikide pädevusse.

4.4 Komitee nõustub, et on vaja tugevdada tootjate läbirääkimispositsiooni, kuid samas tuleb arvesse võtta ka erinevaid olukordi ja riikide eripärasid.

4.5 Mis puutub delegeeritud õigusaktide delegeerimise kestvusesse, siis on komitee veendunud, et see peaks alati olema piiritletud ajavahemik. Peale selle tuleks delegeeritud õigusaktid jätta valdkondadesse, kus on vaja kiiresti otsuseid langetada.

4.6 Rakendusakte tuleks kasutada juhtudel, kus liikmesriikidel oleks parem rakendamist ühtlustada.

4.7 Komitee toetab kindlalt konsulteerimist sidusrühmadega ELi õigusaktide ettevalmistamise faasis. Seega liikmesriikide ekspertidele on oluline, et nendega konsulteeritakse, püüdes muutlikku piimaturgu paremini reguleerida. Selles suhtes on väga oluline tagada, et see muutlikkus ei avaldaks pöördumatult kahjulikku mõju ELi piimasektori tootjatele. Selles kontekstis on selge, et tuleb arvestada lisandväärtuse läbipaistvamat ja võrdsemat jaotumist turul osalejate vahel ja eelkõige vajadust tootjate parema läbirääkimispositsiooni järele.

4.8 Tootmisharudevahelised organisatsioonid on praegu olemas üksikutes liikmesriikides ning need tegelevad nimetatud ülesannetega, järgides ELi õigust. Nende tõhusust piiravad tasakaalunihked piimaahelas.

4.9 Komiteele on siiski selge, et komisjoni ettepanek ei lahenda kõiki piimaturu probleeme ning ei kuulu kohaldamisele piimaühistutele, mis hõlmavad umbes 58 % piimatootmisest. Komitee kahetseb, et kõnealused ettepanekud ei hõlma ei piimatööstust ega suuri jaemüügikette, kellel on otsustav roll piimaturu tasakaalu määratlemisel ja hinnakujundusel.

4.10 Komitee juhib tähelepanu sellele, et kavandatavad piirangud võivad osutuda liiga piiravateks, sõltuvalt piimasektori struktuurist riiklikul tasandil, eelkõige väikseimates liikmesriikides. Komitee kutsub seega komisjoni üles lubama erandjuhtudel üht meiereid varustavate tootjate koondumist, mis võimaldaks ostjate suurusele vastavate tootjarühmade moodustamist.

4.11 Arvestades, et komisjon kavatseb loobuda piimatootmise juhtimisest ja anda selle kohustuse edasi kohapealsetele osalejatele, on neil osalejatel ülioluline saada kõige terviklikumat ja uuemat, ühtlasi ka läbipaistvat teavet võimalike arengute kohta turul. Seetõttu peab komitee eluliselt vajalikuks luua järelevalvevahend Euroopa tasandil, mis võimaldaks tootmist teatud määral suunata.

4.12 Uutes tingimustes on oluline ka säilitada turukorraldusmeetmeid (nagu sekkumised, eraladustus, eksporditoetused), mis peavad olema ühelt poolt tõhusad ja teiselt poolt kiiresti ja hõlpsasti kohaldatavad.

5. Konkreetsete märkused

5.1 Komitee tunnustab komitee erilisi jõupingutusi, millega esitati Euroopa Parlamendile ja nõukogule ettepanek määruse kohta, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 1234/2007 seoses lepinguliste suhetega piima- ja piimatootesektoris. Komitee leiab, et see akt on nii positiivne kui ka hästi ajastatud, mis puutub selle põllumajandussektori ees seisvatesse suurtesse väljakutsetesse.

5.2 Komitee rõhutab samas ka asjaolu, et ettepanekuga ei lahendata kõiki piimasektori probleeme. Et parandada piimaahela sujuvat toimimist, peaks järelevalve tagama läbipaistvuse kogu piimaahela (tootjad – töötajad – turustajad – jaemüüjad) ulatuses.

5.3 Edukas ELi piimasektor pärast 2015. aastat vajab piisava majandusliku suuruse ja kõrgetasemelise inimkapitaliga tootmisüksustelt väga tõhusat piimatootmist. Seetõttu tuleb jätkata jõupingutusi ümberkorraldusteks nii põllumajandusettevõtetes kui ka meiereides: põllumajandustootjate jaoks on oluline saada juurdepääs tõhusatele, konkurentsivõimelistele ja innovaatilistele meiereidele, kes suudavad turu võimalusi parimal moel ära kasutada. Erilist tähelepanu tuleb pöörata ebasoodsates tingimustes olevatele piirkondadele, kus meiereid peavad tihti töötama ebasoodsates geograafilistes oludes, mis seab nad halvemasse olukorda. Sellega seoses tuleb erilist tähelepanu pöörata läbipaistvale, tõhusale piirkondlikule tootmisele, mis tagab vähese keskkonnakahju, teabe tarbijatele ja kvaliteedi, vähendades vahendajate hulka. Piimatööstus tervikuna peaks keskenduma kõrgekvaliteediliste kõrge lisandväärtusega toodetele, mille siseriiklik turg kasvab ja mille ekspordivõimalused on head.

5.4 Komitee leiab, et asjaomased liikmesriigid võivad kehtestada eeskirju, et parandada ja stabiliseerida oma piimatoodete turu toimimist kaitstud päritolunimetuse või kaitstud geograafilise tähise abil vastavalt määrusele (EÜ) nr 510/2006.

5.5 Liikmesriikide piimasektorite vahel valitseb suurem lõhe kui teiste põllumajandussektorite vahel; see nõuab ELi poliitika-meetmete rakendamisel suuremat paindlikkust. Komitee näeb vajadust piimatootjaid ja -töötajaid puudutavate erimeetmete rakendamise järele, et liikmesriikide piimasektor ümber korraldada ja moderniseerida.

5.6 Komitee kutsub komisjoni üles reageerima kriisidele kiiremini ja paindlikumalt. 2011. aastal on piimaturg äärmiselt muutlik, kajastades kliimaväljakutseid, ning on võimalik, et võib korduda 2007–2009 kriisitsükkel. Seetõttu teeb komitee komisjonile ettepaneku jätkata piimasektori dünaamika järelevalvet, et teha omalt poolt kõik võimalik edaspidiste laastavate kriiside vältimiseks piimasektoris.

Brüssel, 4. mai 2011

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON